

10. DERS ۱۰- الدَّرْسُ العَاشِرُ MUBTEDANIN ÖĞELERİ

Mubteda'nın öğeleri şunlardır:

1. Marife isimler المَعْرِفَةُ
2. Özel isimler إِسْمُ الْعَلَمِ
3. Zamirler الضَّمِيرُ
4. İsm-i Mevsûller الإِسْمُ الْمَوْصُولُ
5. İsm-i İşaretler إِسْمُ الْإِشَارَةِ
6. Soru Edatları أَدَوَاتُ لِإِسْتِفْهَامٍ
7. Muzâf المُضَافُ
8. Masdar-ı Muevvel (Te'villi Masterlar). المَصْدَرُ الْمُؤَوَّلُ

1. Marife İsim المَعْرِفَةُ

Hava Sıcaktır. الجَوُّ حَارٌّ Kitap kolaydır. الْكِتَابُ سَهْلٌ
Kız öğrenci çalışkandır. الطَّالِبَةُ مُجْتَهِدَةٌ Su soğuktur. الْمَاءُ بَارِدٌ.

* Marife bir kelimenin son harfi (ا) veya (ى) gibi illetli bir harf değilse, damme ile hareke alır.

2. Özel İsimler إِسْمُ الْعَلَمِ

Muhammed Resûldür. مُحَمَّدٌ رَسُولٌ Ahmet öğretmendir. أَحْمَدٌ مُدَرِّسٌ
Fatima öğretmendir. فَاطِمَةٌ مُدَرِّسَةٌ. Selma yazardır. سَلْمَى كَاتِبَةٌ
Mekke mübarek bir şehirdir. مَكَّةُ مَدِينَةٌ مُبَارَكَةٌ.

3. Zamir الضَّمِيرُ (Merfû munfasıl zamir):

Mubteda, zamir olursa haber mubtedaya cinsiyet ve sayı yönünden uyar. Zamirler mebni oldukları için mahallen merfûdurlar.

O, öğrencidir. هُوَ طَالِبٌ Sen bayan yazarsın. أَنْتِ كَاتِبَةٌ Ben şairim أَنَا شَاعِرٌ
Sen öğretmensin أَنْتِ مُعَلِّمٌ Onlar (bayan) hemşiredir. هُنَّ مُمَرِّضَاتٌ
İkisi doktordur. هُمَا طَبِيبَانِ

4. İsm-i Mevsûl الإِسْمُ الْمَوْصُولُ (İlgi zamiri)

İsm-i mevsûllerin tesniyeleri hariç, diğerleri mebnîdirler. Mubteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû olurlar. Mubteda, İsm-i mevsûl olursa, haber mubtedaya cinsiyet ve sayı yönünden uyar.

الَّذِي جَاءَ مُهَنْدِسٌ . Gelen mühendistir.

الَّذِي نَالَ الْجَائِزَةَ كَرِيمٌ . Ödülü kazanan Kerim'dir.

اللَّتَانِ نَجَحَتَا فِي الْإِمْتِحَانِ فَاطِمَةُ وَمَرْيَمٌ . İmtihanda başarılı olan iki kız, Fatma ve Meryem'dir.

5. İsm-i İşaret الإِسْمُ الْإِشَارَةِ

Mubteda, işaret ismi olursa haber mubtedaya cinsiyet ve sayı yönünden uyar. Mebni oldukları için mahallen merfûdurlar.

هَذِهِ امْرَأَةٌ مَشْهُورَةٌ . Bu, meşhur bir kadındır. Bu öğrenci çalışkandır. هَذَا التَّلْمِيذُ نَشِيطٌ .

أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ . Onlar ziyana uğrayanlardır.

هَؤُلَاءِ مُعَلِّمُونَ نَشِيطُونَ . Şunlar çalışkan erkek öğretmenlerdir.

6. Soru Edatları لِإِسْتِفْهَامٍ

مَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ؟ Mescitlerden men edenden daha zalim kim olabilir?

أَيُّ طَالِبٍ جَاءَ؟ Hangi öğrenci geldi? مَنْ فَازَ فِي السَّبَاقِ؟ Yarışta kim kazandı?

7. Muzâf المُضَافُ (Tamlanan)

* Belirtili isim tamlamalarında i'râbta muzâfa (tamlanana) bakılır, muzâfun ileyh (tamlayan) daima mecrûr olur.

* Muzâf; Mufred, Cem-i Teksir, Cem-i Müennes olduğunda damme ile tesniye olduğunda elif (ا) ile cem-i muzekker sâlim olduğunda vav (و) ile merfû olur.

مَدْرَسَةُ خَالِدٍ بَعِيدَةٌ عَنِ بَيْتِهِ . Halit'in Okulu evinden uzaktır.

مَدْرَسَةٌ Muzâf. Damme ile merfû.

أَشْجَارُ الْمَدْرَسَةِ كَثِيرَةٌ . Okulun ağaçları çoktur.

أَشْجَارٌ Muzâf. Damme ile merfû.

مَطْعَمُ الْكُلِّيَّةِ نَظِيفٌ . Fakültenin yemekhanesi temizdir.

مَطْعَمٌ Muzâf. Damme ile merfû.

Fakültenin kız öğrencileri terbiyelidirler. طَالِبَاتُ الْكُلِّيَّةِ مَهْدَبَاتٌ

طَالِبَاتٌ Muzâf. Damme ile merfû.

Okulun iki erkek öğrencisi gidiyorlar. طَالِبَا الْمَدْرَسَةِ ذَاهِبَانِ

طَالِبَا Sözcüğü muzâftır. Tesniyedir. Elif (ا) ile merfû olmuştur.

Şirketin erkek mühendisleri çalıştırdılar. مُهَنْدِسُو الشَّرِكَةِ مُجْتَهِدُونَ

مُهَنْدِسُو Sözcüğü muzâftır. Cem-i muzekker sâlimdir. Vav (و) ile merfû olmuştur.

8. Masdar-ı Muevvel (Te'villi Masterlar). الْمَصْدَرُ الْمُؤَوَّلُ

* Fiili muzârinin başına (أَنَّ) harfi geldiği zaman, onu nasb ederek anlamını mastara çevirir. Bu tür masterlara, master anlamı içerdikleri için te'villi master denmektedir. Te'villi master, fiilden türetildiği için mastarı tüm şahıs zamirlerine göre anlamlandırmak mümkündür.

* Te'villi masterlar, muhteda konumunda yer aldıkları zaman mahallen merfû kabul edilmektedirler.

Oruç tutmanız sizin için hayırlıdır. أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ .

Çayı sıcak içmen sağlığına zararlıdır. أَنْ تَشْرَبَ الشَّايَ سَاخِنًا مُضِرٌّ لِحَيَاتِكَ .

أَنْ تَصُومُوا Te'villi mastardır. صَوْمُكُمْ şeklinde açık master hükmündedir. Muhtedadır. "Oruç tutmanız" anlamındadır. Mansûb olması sözcüğün sonunda bulunan nun harfinin düşmesi ile olmuştur.

أَنْ تَشْرَبَ Te'villi mastardır. شُرْبُكَ şeklinde açık master hükmündedir. Muhtedadır, "içmen" anlamındadır.

* Muhtedanın başına bazen anlamı pekiştirmek üzere fethalı bir lam (لَ) gelebilmektedir. Bu harf cümlelerin anlamını vurgulamak içindir.

Elbette ki Allah'ın öğüdü en büyüktür. وَلَذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ

Mubtedanın Nekre Olması

Normalde mubteda marifedir, haber ise nekredir. Ancak şu durumlarda mubteda nekre olarak gelmektedir:

1. Mubteda, nekre sözcüklerden oluşan isim tamlamasında muzâf olduğunda:

İş adamı geliyor. رَجُلٌ أَعْمَالٍ قَادِمٌ .

Gümüş yüzük ucuzdur. خَاتَمٌ فِضَّةٍ رَخِيسٌ

2. Mubteda, nekre sözcüklerden oluşan sıfat tamlamasında mevsûf olduğunda:

Yoğun bir yağmur yağıyor. مَطَرٌ غَزِيرٌ نَازِلٌ

Hızlı bir otomobil pahalıdır. سَيَّارَةٌ سَرِيعَةٌ غَالِيَةٌ

مَطَرٌ Mevsûftur(tamlanan). غَزِيرٌ Sıfattır (tamlayan).

Her iki kelime de nekre kelimedenden oluşmuştur.

3. Kendisinden önce nefiy edatı ve istifham edatı olan mubteda nekre olur.

Allah'la birlikte bir ilah var mıdır؟ أَلِلَّهِ مَعَ اللَّهِ؟

Kimse yolcu değildir. مَا أَحَدٌ مُسَافِرٌ

إِلَهٌ، أَحَدٌ Kelimeleri nekre isimlerden oluşmuştur. Her biri mubtedadır. Olumsuzluk edatı (nefyi) ve soru (istifham) edatlarından sonra gelmiştir.

4. Mubtedanın, türün genelini ifade etmesi:

İnsan (bütün insanlar) hayvanlardan daha üstündür.

إِنْسَانٌ خَيْرٌ مِنْ بَهِيمَةٍ

Herkes ona itaatkârdır. كُلُّ لَهُ مُطِيعُونَ

كُلُّ، إِنْسَانٌ Kelimeleri türün genelini ifade etmişlerdir. Mubtedadırlar.

5. Sonuna zamir birleşmiş isimler:

Bahçeleri geniştir. حَدِيقَتُهُمْ وَاسِعَةٌ Evimiz güzeldir. بَيْتُنَا جَمِيلٌ

* Mubteda ve haber, marife isim olarak geldiklerinde, sıfat tamlaması şeklinde anlaşılma ihtimali varsa, aralarına zamiru'l-fasl denen, mubteda ile uyumlu merfû munfasıl zamir girer. Peş peşe gelen iki marife ismin arasına giren zamiru'l-fasl, onların cümle olduğunu gösterdiği gibi, cümlenin anlamını pekiştirme görevi de görür.

(Sıfat Tamlaması) Cömert adam. الرَّجُلُ الْكَرِيمُ

(Cümle) Adam cömerttir. الرَّجُلُ هُوَ الْكَرِيمُ

(Sıfat tamlaması) Çalışkan bayan öğrenci. الطَّالِبَةُ الْمُجْتَهِدَةُ

(Cümle) Bayan öğrenci çalışkandır. الطَّالِبَةُ هِيَ الْمُجْتَهِدَةُ

Mubtedanın Haberinin Marife Olması

Mubtedanın haberi genellikle nekre olarak gelir, ancak mubteda marife olmak şartıyla haber bazen cümlede marife olarak gelebilir:

Muhammed Allah'ın Resûlüdür. مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ Din, nasihattir. الدِّينُ النَّصِيحَةُ